

ЧУМАКОВ Денис, здобувач ступеня вищої освіти бакалавра, Навчально-наукового інституту № 3 Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник:
ЧИЖОВ Денис, доцент кафедри конституційного права і прав людини Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, заслужений юрист України

ЗНАЧЕННЯ МІЖНАРОДНОГО ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ ДЛЯ СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Наразі цінності свободи, гідності та справедливості введені в систему ієрархії цінностей, що визначає інтерес до розуміння прав людини в контексті сучасної реальності розвитку міжнародних відносин. Глобальна політична криза виявила слабкі сторони сфери міжнародних відносин (її моральної складової), неспроможність низки міжнародних організацій підтримувати стабільність у світовій політиці. Захист прав людини на національному та міжнародному рівнях був найбільш вразливою сферою в цьому випадку [1, ст 176].

Окремою проблемою для правознавців є пошук особливостей прав людини та виявлення механізмів їх формування. Правовий аспект закріплення прав людини в міжнародно-правових документах є важливим у контексті сучасної дійсності. За допомогою розкриття даної проблематики можна визначити основні етапи розвитку закріплення прав людини в міжнародному праві, а також глибше зрозуміти актуальні проблеми розвитку прав людини на сучасному етапі [1, ст 176].

Оскільки в науці існує різноманітність підходів до визначення та тлумачення прав і свобод людини і громадянина, виникає необхідність їх класифікації. Сьогодні в теорії права існують зовсім інші підходи до класифікації прав і свобод людини і громадянина. Останнім часом вчені все частіше говорять про так звані «п'ять поколінь прав людини». Ця класифікація базується на еволюційній основі. Наприклад, «перше покоління» прав людини (часовий етап становлення і закріплення – кінець XVIII ст.) – це етап правового закріплення тих прав і свобод, які впливають з особистої гідності людини і громадянина. правової держави. Їхньою метою було гарантування свободи, тобто створення гарантій звільнення суспільства й особи від пут феодального ладу. Ці права стали рисами людської особистості. Громадянські та політичні права вважаються правами людини «першого покоління» [1, ст 176].

Права «першого покоління» в цілому «суперечать» державі, яка зобов'язана поважати права і свободи. Громадянські та політичні права виникли в контексті

ряду буржуазно-демократичних революцій у Європі та США. Своє відображення й офіційне підтвердження вони знаходять у французькій Декларації прав і свобод людини і громадянина, Декларації незалежності США тощо [1, ст 176].

Процес становлення «другого покоління прав людини» пов'язаний із процесом соціалізації суспільства. Хронологічно це кінець XIX – початок XX ст. Тут мова йде про права і свободи, які реалізуються за допомогою держави. Ці права за своєю природою дозволяють людям стати рівними. За змістом це економічні, соціальні та культурні права і свободи, або так звані права рівності. Перш за все, це право на працю, прийнятний рівень життя, право на освіту та багато соціальних гарантій: право на допомогу по безробіттю, пенсію, тощо [1, ст 176 - 177].

В рамках сучасної «гуманітаризації» права в світовій політиці стався своєрідний «поворот до людини». Відомо, що до Другої світової війни між державами уклалися лише окремі угоди, які передбачали заходи щодо гарантування лише окремих прав людини та особистості. Серед них можна виділити Паризький договір 1856 року, Берлінський договір 1878 року, створення Міжнародної організації праці 1919 року та Ліги Націй 1921 року.

Значний прогрес у сфері міжнародно-правової стандартизації прав людини почався після створення ООН у 1945 р. Метою організації було «здійснення міжнародного співробітництва у вирішенні міжнародних проблем економічного, соціального, культурного та гуманітарного характеру та у сприянні та розвитку поваги до прав людини та основних свобод для всіх, незалежно від раси, статі, мови та релігії [2].

У 1946 р. за дорученням Економічної і Соціальної Ради ООН Комісія з прав людини почала розробляти комплекс міжнародно-правових актів, який отримав назву «Міжнародна хартія прав» [3].

Першим заходом у хронологічному порядку між цими актами була Загальна декларація прав людини, потім мала бути прийнята єдина угода про права людини. Публічна декларація з'явилася після важкого переговорного процесу, в якому зіткнулися суперечливі позиції різних груп держав-членів ООН. Так, тогочасні «західні країни» будували свої аргументи з посиланням на Конституцію США 1787 р. та Французьку декларацію 1789 р. і виступали за те, щоб до остаточного тексту документа було включено лише перелік громадянських і політичних прав. Для радянської делегації головним завданням було включення до Декларації широкого кола соціальних і економічних прав, а також права народу на самовизначення та рівноправність народу і кожної національності в межах держави.

Незважаючи на різницю в підходах до питання про те, яким повинен бути текст Загальної декларації, країни-учасниці змогли прийняти узгоджений варіант. Тому багато матеріалів документа носять загальний характер і не мають чітких правових обмежень.

У результаті Загальна декларація прав людини, прийнята 10 грудня 1948 року резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН, стала результатом

спільних зусиль міжнародної спільноти. Вона носила рекомендаційний характер, оскільки резолюції Генеральної Асамблеї не створюють обов'язкових норм міжнародного права. Але беззаперечним є те, що Декларація була першим універсальним міжнародно-правовим актом, у якому держави міжнародного співтовариства погодили, організували та проголосили основні права та свободи, які повинні бути надані кожній людині на землі. Це право на життя, свободу та особисту безпеку, рівність перед законом, свободу думки, совісті та релігії, зборів та асоціацій тощо.

У Декларації отримали закріплення також соціальні та економічні права, що було новим для того часу: право на працю і на відпочинок, на соціальне забезпечення і на гідний життєвий рівень [4].

Після прийняття Загальної декларації прав людини розпочався процес її визнання на міжнародному та національному рівнях. На міжнародному рівні Декларація стала ядром усієї системи глобальних міжнародних дій з прав людини в рамках ООН (сьогодні діє близько 200 документів). Це правовий орієнтир і стандарт для десятків і сотень регіональних міжнародних договорів: Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року [5], Американської конвенції з прав людини 1969 року та Африканської хартії прав людини і народів 1981 р. тощо.

На національному рівні в ряді держав Декларація була втілена у формі прямих посилань на її положення та прямого включення цих положень до текстів національних конституцій. Більшість національних конституцій, прийнятих після 1948 року, містять перелік основних прав, які або відтворюють положення Декларації, або поміщені в документ такого рівня під її впливом [6].

Важливість Декларації неодноразово підкреслювалася в основних документах і підсумкових документах міжнародних зустрічей і конференцій. У Заключному Гельсінському акті НБСЄ 1975 року зазначено, що «у сфері прав людини та основних свобод держави-учасниці діятимуть відповідно до цілей і принципів Статуту Організації Об'єднаних Націй і Загальної декларації прав людини».

У результаті світове співтовариство розробило та прийняло такі документи, які є частиною Міжнародного білля про права людини: Загальну декларацію прав людини 1948 року [4], Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права від 16 грудня , 1966 р. [7], Міжнародний пакту про громадянські та політичні права від 16 грудня 1966 р., а також Факультативний протокол до Міжнародного пакту про громадянські та політичні права 1966 р. та Другий факультативний протокол до Міжнародного пакту про громадянські та політичні права. Він спрямований на скасування смертної кари 1989 року, а також Факультативного протоколу до Міжнародного пакту про економічні, соціальні та культурні права, який набув чинності 10 грудня 2008 року.

Таким чином, права людини є феноменом культури сучасного міжнародного співтовариства, який відображає систему ціннісних орієнтацій людини, що закорінена в конкретну історичну епоху та базується, відповідно, на

ідеології світової правової спільноти. Потребує вирішення проблема прав людини та їх захисту від зовнішніх і внутрішніх загроз, визначаючи пріоритетність розгляду правових проблем серед широкого кола загальнолюдських проблем людства.

Дійсно, право у сфері захисту прав людини зайняло провідне місце серед інших галузей міжнародного права. Вона стала частиною, якщо не ядром, громадського порядку. Знайшло характер загального принципу права, якому, нарівні з конституціями або близько до того, повинні підкорятися поточне законодавство і правозастосовча практика.

Також можна зробити висновок, що всі документи, які створені та створюються на міжнародному рівні мають велику значимість для світового захисту права людини, без цих документів важко уявити систему захисту прав людини, також міжнародні документи є правовою основою у сфері захисту прав людини. Особливо у цій всій системі необхідно позначити такі органи як – Комітет ООН та Раду Європи. Ці органи відіграють важливу роль у здійсненні захисту прав людини. Особи, які проживають у країнах учасниках які, наприклад взяли на себе зобов'язання дотримуватися Європейської конвенції з прав людини у разі порушення їхніх прав можуть звертатися до Ради Європи. Відповідати у Раді Європи буде представник від країни з якої поступила заява на порушення того чи іншого права. Так само з Комітетом ООН.

Список використаних джерел:

1. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «ПРАВО». Випуск 30, 2020 – с. 176. ; с. 176-177.
2. Устав ООН. [Електронний ресурс] – Режим доступа: <https://www.un.org/ru/about-us/un-charter/full-text> (дата звернення 10.11.2022 р.)
3. Резолюція 5 (I). ЭКОСОС от 16 февраля 1946 года.
4. Загальна декларація прав людини https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text, (дата звернення 10.11.2022 р.)
5. Європейська конвенція про захист прав людини і основних свобод 1950р.- https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення 10.11.2022 р.)
6. Yagawick W. Hong Kong and the International Politic of Human Rights // Human rights in Hong Kong. - Hong Kong, 1992. – P. 145-152
7. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права 16 грудня 1966 р. - https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text (дата звернення 10.11.2022 р.)